

Osnovna šola Antona Aškerc Rimske Toplice

DVOREC ŠIRJE, MED PRETEKLOSTJO IN PRIHODNOSTJO

RAZISKOVALNA NALOGA

Avtorice:

Kaja Kajtna, 9.a

Julija Pavšek, 9.a

Katarina Tržan, 9.a

Mentorica:

Jasmina Oblak, prof. soc. in nem

Mestna občina Celje, Mladi za Celje

Celje, 2020

Osnovna šola Antona Aškercarja Rimske Toplice

Dvorec Širje, med preteklostjo in prihodnostjo

RAZISKOVALNA NALOGA

Avtorice:

Kaja Kajtna, 9.a

Julija Pavšek, 9.a

Katarina Tržan, 9.a

Mentorica:

Jasmina Oblak, prof. soc. in nem

Mestna občina Celje, Mladi za Celje

Celje, 2020

Hvala vsem, ki ste nam pomagali odpreti tančice preteklosti ali pa ste z nami zrl v prihodnost.

Povzetek

Na ravnici nad Zidanim Mostom se nahaja vas Širje. Zaradi odmaknjenosti je do danes uspela v veliki meri obdržati značilnosti, ki ji dajejo občutek pristnosti in tradicije. Tu stoji manjši podeželski dvorec, sezidan v 14. stoletju, ki skupaj s cerkvijo v neposredni bližini tvori središče vasi. Čeprav dvorec v vsem svojem obstoju po vsej verjetnosti za nobenega od 17 lastnikov ni predstavljal pomembne naložbe, so ga uspeli ohraniti vse do danes - preživel je turške vpade in kmečke upore, po domnevnem požaru so ga lastniki obnovili. Vendar se zdi, da Občini Laško ni več v interesu, da bi ostala njegova lastnica, saj zanj nima dolgoročnega načrta. Samo vizija g. Jevšenaka, da bi v njem postavil prvo ljudsko zvezdarno v Sloveniji, brez kapitala in požrtvovalnih posameznikov, ki bodo z njim delili to vizijo, ne bo dovolj.

Ključne besede; Širje, dvorec, graščina, stolp, Scheyer, Scheuern

Kazalo

1. Uvod	6
1.1 Raziskovalno vprašanje	7
1.2 Metode dela	7
2. TEORETIČNI DEL NALOGE	10
2.1 Vas Širje	10
2.2 Zgodovina dvorca Širje	13
3. PRAKTIČNI DEL.....	19
3.1 Dvorec Širje v legendah in mitih	19
3.2 Graščina danes	22
3.3 Obstoječe stanje	24
3.3.1 Umestitev v prostor in okolico	25
3.3.2 Zunanost dvorca	26
3.3.3 Notranost objekta	27
3.3.4 Konstrukcija	29
3.4 Intervjuji	31
3.4.1 Intervju z ga. Gelo Šmerc	31
3.4.2 Intervju z g. Štefanom Tomažinom	31
3.4.3 Obisk ga. Dornik	33
3.4.4 Zvezdarna Širje	35
4. ZAKLJUČEK.....	39
5. LITERATURA.....	40

Kazalo slik

Slika 1: Obisk v Osrednji knjižnici Celje.	8
Slika 2: V Zgodovinskem arhivu Celje.	9
Slika 3: Obisk Zemljiške knjige v Celju.	9
Slika 4: Vas Širje	11
Slika 5: Širje sredi prejšnjega stoletja.	13
Slika 7: Pečat Wittla Širskega in Henrika Širskega	14
Slika 8: Vischerjeva upodobitev dvorca.	16
Slika 9: Jožefinski vojaški zemljevid.	16
Slika 10: Širje na franciscejskem katastru iz leta 1825.	17
Slika 11: Prostor za drevesom, kjer naj bi nekoč stal mlin	19
Slika 12: Vhod v rov pri dvorcu.	20
Slika 13: Vhod v jamo.	21
Slika 14: Zamenjana streha na dvorcu.	22
Slika 15: Poročilo o stavbi	23
Slika 16: Zunanost graščine danes.	24
Slika 17: Tloris stavbe.	25
Slika 18: Pogled na dvorec ob vstopu na planoto.	25
Slika 19: Hlev ob dvorcu.	27
Slika 20: Notranjost dvorca.	28
Slika 21: Splošni podatki o vseh delih stavbe.	29
Slika 22: Uničena fasada, ki razkriva način gradnje.	29
Slika 23: Na novo položena kritina on oblika strehe.	30
Slika 24: Različni fasadi na dvorcu	30
Slika 25: Slike pokrajine, ki jih je naslikala grofica Bohinc.....	33
Slika 26: Prispevek v Novem Tedniku, 1. 2. 2008.	37
Slika 27: Prispevek v časopisu Delo, 21. 10. 2005.	38

1. Uvod

Pol ure severno nad Zidanim Mostom je lepa planota, kjer stoji majhna graščina Širje. Dobro smo si jo ogledale junija lansko leto, ko smo se s šolo udeležili pohoda Po Aškerčevih poteh. Sramežljivo se je skrivala za cerkvijo, ko smo jo končno opazile. Na prvi pogled ni dajala vtisa gradu, graščine ali dvora. Še dobro, da so nas učili, da knjige ne smemo soditi po njenih platnicah. Kljub zapuščenemu izgledu smo lahko opazile nekaj skrivnostnega. Katarina je bližnja domačinka. Doma je povprašala o zgodovini stavbe. In moramo priznati, da ni bila stavba tista, ki nas je na začetku najbolj navdušila, ampak zgodba, da naj bi prvi lastniki med Rimskimi Toplicami in Širjem skopali rov, po katerem so skrivoma tihotapili ukradeno robo.

Naloga je sestavljena iz teoretičnega in praktičnega dela. V teoretičnem delu bomo s pomočjo pisnih virov predstavile kronološko zgodovino dvorca Širje, njegove lastnike in pomembnejše dogodke, ki so se odvili v njegovi bližnji okolici in bi lahko vplivali tudi na sam dvorec. Literaturo bomo iskale na spletu ter v knjižnicah. Skušale bomo dobiti primarne pisne vire, ki bodo dali nalogi večjo težo, kot že večkrat prepisani viri.

V praktičnem delu se bomo podale na teren in si dvorec поблиžje ogledale. Opravile bomo intervju s prebivalco Širja, ki je nekaj let kot otrok živela tudi v dvorcu z edinim stanovalcem v dvoru, se odpravile po poteh razbojnikov in skušale odkriti skrivnostni rov.

Današnja podoba stavbe kaže, da jo je načel zob časa. Zato želimo od lastnika, to je občina Laško, izvedeti kakšne so njihove namere v prihodnosti. Vemo, da je del stavbe v lasti gospoda Štefana Tomažina, v kateri tudi živi, in da so s strani občine že večkrat prišle pobude, da bi gospodu našli drugo bivališče, njegov del pa odkupili.

Izvedele smo tudi o nameri postavitve ljudske zvezdarne v stolpu dvorca, za katero se že skoraj dve desetletji zavzema g. Jevšenak.

1.1 Raziskovalno vprašanje

Namen naše raziskovalne naloge je raziskati in predstaviti zgodovino dvorca Širje, poiskati njegove začetke in kronološko zapisati lastnike dvorca ter o njih poiskati informacije ter tako predstaviti njegovo, skoraj 800-letno zgodovino. Predvsem pa nas bo zanimalo, ali je bil dvorec res kdaj zelo pomemben, saj leži na odročnem in težje dostopnem delu, odmaknjen od mestnega vrveža. Od trenutne lastnice občine Laško bi želele pridobiti informacije, kaj nameravajo storiti z dvorcem v prihodnosti.

V naši raziskovalni nalogi želimo osvetliti zgodovino dvorca v Širju. Graščina Širje se prvič omenja leta 1337. Leži na vrhu težko dostopne planjave, ki ponuja lep razgled na okoliške hribe in pokrajino. Bujna vegetacija je zagotovo privabila marsikaterega občudovalca. zato ni presenečenje, da se je v skoraj 700 letih zamenjalo precejšnje število lastnikov oz. premožnejših družin. Zato želimo navesti njihove lastnike po časovnem zaporedju. Vsak lastnik je na dvorec gledal drugače, zato želimo ugotoviti namen dvorca. Ker je stavba v odročni pokrajini, predvidevamo, da dvorec vsaj za nekatere lastnike ni predstavljal njihovega uradnega bivališča, ampak je služil kot na primer poletna rezidenca, za občasne izlete in obiske ali prirejanje raznih zabav oziroma kraj, kamor so se lastniki umaknili v različnih letnih časih, čez vikend, ali pa so ga uporabljali za določen namen (lov, družinska srečanja ...)

1.2 Metode dela

1. Pregled literature.
2. Intervju.
3. Terensko delo.

Z metodo intervjuja smo želele pridobiti informacije strokovnjakov s področja zgodovinopisja ter krajanov in zdajšnjega stanovalca kot delnega lastnika dvorca. Telefonski intervju smo opravile z g. Jevšenakom, ki se zadnjih 15 let trudi, da bi v Širju dobili prvi ljudsko zvezdarno v Sloveniji. Opravile smo tudi kratke intervjuje na terenu z ga. Šmerc in g. Tomažinom.

Temelj naše raziskovalne naloge predstavljajo informacije, oziroma podatki, ki jih bomo pridobile s pomočjo zbrane literature. Za osnovo teoretičnega dela naloge nam je služil pregled zgodovine dvorca, ki smo jo našle na Wikipediji (<https://sl.wikipedia.org/>) in fotografije. Ker vemo, da to ni najbolj zanesljiv vir preverjenih informacij, smo informacije s pomočjo ključnih besed iskale na spletu, nato še

po knjižnicah. Na spletu smo največ virov našle preko spletne strani Digitalne knjižnice Slovenije (dLib.si)

Na spletni strani Cobbis (<https://www.cobiss.si/>) smo našle knjige in preverile, če so na voljo za izposajo v knjižnici. V Osrednji knjižnici Celje smo literaturo, ki smo jo lahko dobile, pregledale, iz virov navedenih v knjigah pa smo dobile še več informacij in ugotovile, da se avtorji, ki danes omenjajo dvorec v Širju oziroma kakršnokoli povezavo z njim, večinoma sklicujejo le na dva ali tri vire.

Slika 1: Obisk v Osrednji knjižnici Celje. (Lasten vir.)

Vire smo iskale še preko spletnih strani Google books (<https://books.google.com/>), Anno (<http://anno.onb.ac.at/>), dLib (digitalna knjižnica Slovenije; <http://www.dlib.si/>), Archive.org (<https://archive.org/>), Sistory.si (<https://www.sistory.si/>).

Obiskale smo tudi Arhiv v Celju. Najprej smo jim poslale prošnjo za pomoč pri iskanju gradiva, ki bi se nanašal na omenjeni dvorec. S pomočjo vodnika po fondih in zbirkah arhiva smo našle spisovno gradivo pod naslovom *SI_ZAC/0522 Krajevno sodišče gosposčine Loka pri Zidanem Mostu (1807-1850)*, kateri opis poleg je omenjal tudi Scheyerje, rodbino, ki je zgradila dvorec v 14. stoletju. Polne pričakovanja smo odprle prvo škatlo z dokumenti. Hitro smo ugotovile, da ne prepoznamo nobenega od priimkov, ki so nam že lep čas odzvanjali v ušesih. Poleg tega je bila gotica prevelik izziv za nas.

Slika 2: V Zgodovinskem arhivu Celje. (Lasten vir.)

Ustavile smo se na Zemljiški knjigi, kjer smo ugotovile, da Zemljiška knjiga v Celju vodi podatke od leta 1999 dalje, ko je nastal prenos podatkov iz Zemljiške knjige v Trbovljah. Prosile smo zaposleno na Zemljiški knjigi v Trbovljah, da nam preveri podatke parcele in stavbe dvorca. Ker jih ni našla, je predvidevala, da je pri prenosu podatkov v Celje po vsej verjetnosti prišlo tudi do spremembe parcelnih in stavbnih števil. Svetovala nam je, da se obrnemo na Območno geodetsko upravo v Celju, od koder pa so nam sporočili, da ta del katastrske občine Širje ni nikoli spadal pod Trbovlje, ampak v Celje. Tako smo se dogovorile za ponoven termin in pridobile nekaj informacij.

Slika 3: Obisk Zemljiške knjige v Celju. (Lasten vir.)

Za nasvet in nadaljnje usmeritve smo se pisno preko elektronske pošte obrnile na Pokrajinski muzej v Celju, kjer pa podatkov v zvezi z dvorcem nimajo.

Kontaktirale smo Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenija, kjer nam niso odgovorili. Odgovoril pa nam je Tomislav Kajfež iz Narodnega muzeja Slovenije, da imajo v lapidariju Narodnega muzeja Slovenije vzdan nagrobnik Erazma Scheyerja iz leta 1547 (Erazem Scheyer, znamenit vojščak, glavar v Senju, branilec Dunaja pred Turki, kranjski deputat na državnih posvetih proti Turkom).” Nagrobnik hrani Narodni muzej Slovenije.

Največ informacij smo dobile s spraševanjem starejših krajanov Širja in preko ustnih virov.

Obiskale smo kraj Širje. Dvorec Širje smo seveda obiskale. Ogledale smo si njegovo notranjost in zunanost in govorile z domačinko Gelo Šmerc in Štefanom Tomažinom, ki živi v delu dvorca. Ugotovile smo, da domačinov praktično ni, in da so zgodovino dvorca današnji (priseljenci) prebivalci slišali od starejših vaščanov, zato se je večino podatkov in zgodb o dvorcu že pozabilo, porazgubilo. Obiskale smo še dom družine Dornik, kjer hranijo lovsko sobo, ki je bila do leta 1953 v dvorcu, nato pa so njego »vsebino« razprodali. Govorile smo tudi z gospodom Ludvikom Jevšenakom, ki je imel namen v dvorcu postaviti prvo ljudsko zvezdarno.

2. TEORETIČNI DEL NALOGE

2.1 Vas Širje

„...Koliko je bilo moje veselje in radostno presenečenje, ko sem doznal, da službuje ta gospod v mojem sedanjem delovnem okraju in sicer v Širjah pri Zidanem mostu! A vendar nisem mogel prvi hip verjeti prav poročilu, da je usoda zanesla tega delavnega in gospodarsko podjetnega gospoda v ta siromašni, hribovski in skalnati kraj - brez vsake možnosti kakega gospodarskega razmaha. Radi tega sem se ob prvi priliki napotil k njemu na obisk.

Skalnata, strma steza iz Zidanega mosta - edini dohod v Širje - me je v duhu navdajala s pomilovanjem in globokim sočutjem za g. tovariša, ki mora bivati v svojem pregnanstvu, na sedanjem službenem mestu. Vendar pa je postajala slika pokrajine čimdalje bolj mikavna in romantična, tako, da sem nazadnje nehote mislil že na našo Koroško. Globoko pod menoj Sava, onstran nje zeleno razkosano dolensko pogorje, podobno Karavankam v Rožu, in šumeči in bobneči gorski potok z mlini in žagami in okoli nje veliki kupi hlodov in desk.

Kamenita steza, žgoče solnce in pogled na tuje rastlinstvo okoli mene - akacije, rdeče bukve, pravi kostanji itd. - me je takoj streznil, da se sem zavedel zopet moje poti in tuje pokrajine.

Ob koncu dolge, vijugaste in kamenite steze pa se mi je odprl mahoma pogled na tako krasno pokrajinsko sliko, da sem kakor okamenel obstal in strmel. Pred menoj vrhu steze krasna ravan, rumeno žitno polje in gosti, košati sadovnjaki, ob robu strmega hribovitega ozadja cela vas s cerkvijo, z mičnim gradičem in z belimi, čednimi, kmečkimi hišami. Na vzhodni strani tudi tako dolgo pogrešani temni, visoki smrekov gozd, tiho kramljajoči potok in v zeleni strugi par na pol skritih, prijaznih domačih mlinov. Prava idila! In nisem se čudil več, da ta nekdanj gospodarsko tako delavni duhovnik živi že sedmo leto v tem zatišju in da mu menda ni posebno žal, ako je z ozirom na dane prilike obsojen v gospodarskem pogledu na oddih.“

Fran Wernig, Slovenski gospodar, 11. 8. 1927

Širje je majhna vas z nekaj deset hišami, a bogato zgodovino. Stoji na prijetni, od hribov zavarovani planoti, obdana s polji, travniki in gozdovi. Preko širske planote je že v rimskih časih vodila cesta. Prvotni lastniki so bili deželni knezi, ki so tu imeli svoj urad, podrejen glavnemu uradu v Laškem (Hudej, 2016).

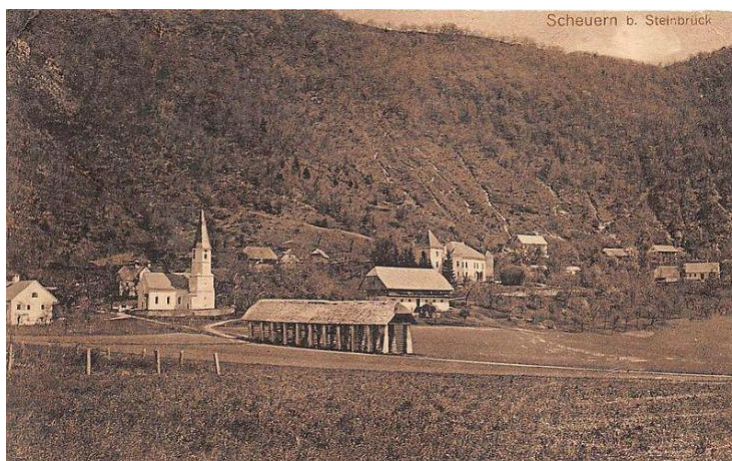

Slika 4: Vas Širje (Vir: <http://fsesko.blogspot.com/2010/09/marija-sirje.html>)

Vas leži na sončni strani v podnožju Straškega hriba (878 m) na široki terasi nad rebrijo za železniško postajo Zidani Most, z razgledom proti jugu. Upravno spada v Krajevno skupnost Zidani most, v Občino Laško ter katastrsko občino Širje. Leži na nadmorski višini 461,3 m in se razteza na površini 2,21 km² (Vir: <https://en.wikipedia.org/wiki/%C5%A0irje>). Po statističnih podatkih urada Republike Slovenije je ob zadnjem popisu prebivalstva tu imelo stalen ali začasen naslov 45 ljudi.

Širje je od hribov zavarovana planota, pokrita s polji, travniki in gozdovi. Nahaja se na dvignjeni široki terasi, ki ga s severne strani varuje pobočje hriba Stražnik. Strnjeno naselje se nahaja pod gozdnim robom soteske, ki jo je v hribovje vrezala reka Sava. Ob reki je ravno dovolj prostora za speljano ozko traso ceste med Hrastnikom in Zidanim Mostom ter železnico Ljubljana-Maribor. Teren se nato strmo vzpne ter se na nadmorski višini približno 450 m nepričakovano poravna v planoto, ki je usmerjena severozahod-jugovzhod.

Naselje se nahaja na blagem pobočju, ki pada proti jugozahodu. Na severovzhodu se naklon poveča v strmo pobočje, ki preide v izredno strmo pobočje hriba Reber (Hudej, 2016). Naselje je umaknjeno in cestne povezave so razmeroma slabe Ljudje se deloma še ukvarjajo s kmetijstvom, večina se jih dnevno vozi v službo v bližnje kraje. Da je imela vas včasih intenzivnejši utrip pričajo podatki, da so bile v prvi Jugoslaviji tu tudi 4 gostilne, mala trgovina in trafika, v graščinski pristavi pa mizarški obrat. Vas je bila leta 1953/54 elektrificirana (Hudej, 2016).

Slika 5: Širje sredi prejšnjega stoletja. (Vir: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Postcard_of_Marija-%C5%A0irje.jpg)

Do kraja vodita dve cestni povezavi. Prva je zavita, ozka in strma cesta iz Zidanega Mosta, ki je sicer asfaltirana, ampak ni primerna za večjo frekvenco prometa. Druga je položnejša, a daljša in delno makadamska pot iz Rimskih Toplic.

Lokalne ceste so razvejane in potekajo med objekti, vendar se združijo v središču naselja. Okoli naselja je veliko urejenih poljskih ali gozdnih poti. Cesta v Rimske Toplice je prav tako ozka, a boljje prevozna. Prednost te povezave je neposredna vez z Rimskimi termami v Rimskih Toplicah in potencialnimi obiskovalci dvorca (Hudej, 2016).

Pot iz Zidanega Mosta ponuja neposredno povezavo do železniške postaje, ki je zaradi svoje centralne vloge stičišče povezav Ljubljana-Maribor in Dobova izrednega strateškega pomena še iz zgodovinskih virov, prav tako je bil Zidani most pomembna postojanka rečne plovbe po Savi.

O širskem gradiču ali stolpu so prvi zapisi nastali v 14. stoletju.

2.2 Zgodovina dvorca Širje

Širje je manjši kraj, ki po zadnjem popisu prebivalstva šteje le 45 prebivalcev. Leži na manjši vzpetini, ki se na vrhu razširi v prostrano planjavo. V bližini je kraj Zidani Most, ki je že skozi zgodovino dobro poznan kot pomembno železniško križišče ter ena glavnih postojank rečnega prometa po Savi (https://sl.wikipedia.org/wiki/Zidani_Most; pridobljeno 25. 2. 2020)

Kraj oziroma dvorec se je v preteklosti zelo različno zapisoval. To zelo oteži iskanje in brskanje po gradivu, saj različni zapisi zagotovo pripomorejo k večji verjetnosti, da bomo spregledali kakšen zapis. Blaznik navaja naslednje možne zapise dvorca Širje: Scheyer; Scheyr; Scheyrar; Scheyrär; Scheyrer; Scheyr(er); Scheÿrer; Scheyrern; Scheyrr; scheyrrer; Schëyrer; scheyrèr, Schayrar (Blaznik 1989, str. 161-162), našli pa smo še zapis Scheuerndorf in schier ter Scheyern (Mihelič, 1989).

V naselju Širje nad Zidanim Mostom stoji graščina (dvorec) Širje (Scheuern), ki je nastal iz prvotnega stolpastega gradu širskih vitezov, omenjenega leta 1385 kot hof ze Scheyer.

Leta 1337 je omenjenih kar 7 bratov Scheyrov, leta 1374 savinjski arhidiacon dominus Vlircus de Schir, leta 1377 Herman de Scheyr. Širski stolpasti grad je omenjen leta 1441 (turn ze Scheyrr) in 1463 (turn ze Scheier). Takrat ga je skupaj s tremi domci in drugim za svojim stricem Hansom dobil v zajem Jörg – Jurij Širski. Leta 1447 pa je Jurij Širski pri cenitvi posesti opisal Širje kot gradič s stolpom. (Za Jurijem Scheyrerjem) je graščino dobil Gašper Lamberger, kot lastnika sta zapisana leta 1463 Hans in Jurij Širska.

132. Friderik 1365 (153/1)

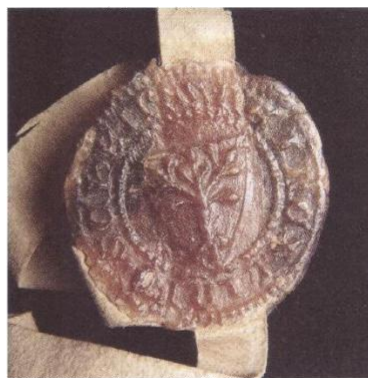

133. Peter 1365 (153/3)

Slika 6: Pečat Friderika Širskega in Petra Širskega Vir: (Preinfalk in Bizjak, 2008, str. 438)

134. Wittla 1365 (153/2)

135. Henrik 1365 (153/4)

Slika 7: Pečat Wittla Širskega in Henrika Širskega (Vir: Preinfalk in Bizjak, 2008, str. 439I)

Leta 1541 so deželni stanovi na Kranjskem imenovali Erazma Širskega (von Scheyer) s Soteske za poslanca dežele na regensburškem državnem zboru.

Leta 1580 med člani cerkvenega sveta Kranjskih deželnih stanov najdemo Franca pl. Širskega.

1586 je bilo posestvo v rokah Hansa Širskega.

1613 pa sta brata Hildebrand in Ivan Krištof prepustila po očetu Abrahamu podedovani dvor (Štok) svojemu tretjemu bratu Wolfu Reinhardu, katerega vdova Esther rojena Issenhausen je plemiško prebivališče Širje 1630 prodala Jerneju Valvasorju z Gallensteina (očetu Janeza Vajkarda Valvasorja.).

Ime svoje babice Neže pl. Scheyer ima Janez Vajkard Valvasor samo na rodovnem deblu Valvasorjeve rodbine in morda niti ni bil podučen o imenih njenih staršev, Jurija in Sofije, rojene pl. Aigl. Valvasorjeva biografka Radics in Reisp nista vedela o Nežinem izvoru tako rekoč nič, zato sta se mu izognila z navajanjem splošnih podatkov o Scheyerjevem rodu. Nežinih staršev sicer ne poznamo iz virov prve roke, ki bi neposredno govorili o sorodstveni zvezi s hčerko, ampak iz rodovnikov, vendar vse povezave Valvasorjev s Scheyerji nedvoumno potrjujejo, da je bila Neža enako kot njena mati doma s Štajerskega in njen oče s Kranjskega, natančneje z Dolenjske, kjer je imel tudi del posesti. Glavnina družinske posesti pa je ležala na Slovenskem Štajerskem, kjer je družina živela. Nežin ded Gašper Scheyer je že v prvi štajerski imenjski knjigi iz leta 1516 izpričan z manjšo posestjo, pozneje povečano na dobrih 45 funtov. Ni izključeno, da so Scheyerjevi otroci odraščali v Širju nad Zidanim Mostom, po katerem je njihova rodbina najverjetneje sploh dobila ime in od koder bi zlahka upravljali tudi malo očetovo imenje na Kranjskem z bližnjim dvorcem Hotemež pri Radečah. Nežin oče Jurij pl. Scheyer, umrl med letoma 1582 in 1585 je bil sin Gašperja in Elizabete, hčerke Alberta pl. Semeniča, gospoda na belokranjskem Smuku. Izviral je iz rodu Scheyerjev, ki so skoraj dve stoletji, po ženski strani pa še precej dlje, gospodarili na gradu Soteska ob Krki. Tudi sam je na Dolenjskem podedoval posest, ki pa se je nenehno manjšala. Po prodaji dvorca Hotemež mu je ostalo le še skromnih sedem goldinarjev

imenjske rente in to so trideset let pozneje prenesli na njegovega vnuka Adama Valvasorja (Golec, 2015; 2016).

Dvorec Širje je bil v Jernejevih rokah le slabi 2 leti, od 1630-1632, kupil ga je od svojega sorodstva po materi Neži pl. Scheyer. Ni zaključeno da ga je k nakupu nagovorila mati, če je še živela, ali je svoj denar hotela vložiti v nekaj trdnega, v dvorec ne zgolj v hube, gornine in desetine. Širje je imelo majhno posest in bilo v štajerski imenijski knjigi napovedano z dobrimi 12 funti (goldinarji) imenejske rente pa tudi sam dvorec je bil skromen, v zasnovi stolp (Golec, 2015; 2016)

.
Jerneju je Širje 18. maja 1630 ali malo pred tem prodala Ester pl. Scheyer rojena pl. Isenhauser, vdova njegovega bratranca Volfa Rajharda in varuhinja njunih 5 otrok. Dne 31. marca 1632 je Jernej Valvasor prosil štajersko stanovsko knjigovodstvo za odpis oziroma prepis celotne posesti, tedaj že prodane Adamu Aschu. O obeh kupninah za imenje ni podatkov, poznamo le vrednosti po nekoliko starejši cenitvi iz leta 1624, ko so stavbe z vsemi pritiklinami in podložniki vred ocenili na 3860 goldinarjev (Golec, 2015; 2016).

Širje nad Zidanim mostom in Stari grad pri Novim mestu sta bila za medijskega gospoda Jerneja Valvasorja bržkone začasni ali celo zgrešeni naložbi. Oddaljeni posesti zanj nista bili dovolj zanimivi, še posebej ne malo pomembno Širje.

Pet let pozneje so ga grad/dvor zasedli in oplenili uporni kmetje. Razlogi za kmečke upore so bili predvsem boj za staro pravdo, kmetje so zahtevali nazaj denarne dajatve, fevdalci so omejevali kmečko trgovino, višja tlaka in dajatve.

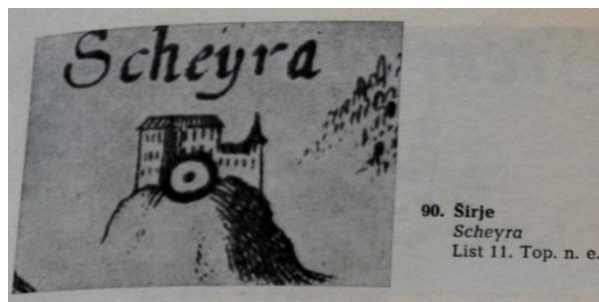
Leta 1635 je potekal drugi slovenski kmečki upor v katerem so se polastili tudi Valvasorjevega Širja in jurkloštrskega jezuitskega samostana. Notranjeavstrijska vlada je želela pomiriti nezadovoljne podložnike. Hotela jih je zvabiti v Gradec na pogovore, pri čemer ni bila uspešna. Tako je notranjeavstrijska dvorna komora 25. januarja sporočila kranjskemu vicedomu, da s tlako ne sme: »preobremenjevati ubogih podložnikov proti njihovim starim običajem in pravici«. (Podložniki so Slovenci, gospoda pa Nemci.) A kmetje niso niti dovolili, da bi se vladno vabilo odprlo, češ da bi moralo priti z Dunaja, ne pa iz Gradca. Zato je cesar Ferdinand II dovolil uporabo nasilja proti podložnikom. Pred 3. majem se je okoli tisoč podložnikov polastilo jurkloštrskega jezuitskega samostana in Valvasorjevega Širja (str. 137). Posebna puntarska skupina laških, jurkloštrskih, radeških in širskih podložnikov se je zbrala pri Radečah. Priključili so se ji še radeški tržani. 5. maja so najprej uničili radeško mitnico in zasedli stolp v Radečah in v Svibnem, kjer so se znesli tudi nad župnikom. (Koropec, 1985, str. 139)

Janže Babič je 27. aprila šel prostovoljno v Laško. Iz orožarne je vzel kramp, v Širju pa škaf ajde (Koropec, 1985, str. 173).

Širje, Zidani Most, Radeče in Jurklošter so sodelovali v posebni puntarski skupini, kjer so uspešno sodelovali z radeškimi tržani. Upor je trajal dva meseca, sodelovalo je 15.000 upornikov. Na spodnjem Štajerskem so uporni kmetje požgali okoli 70 graščin, samostanov in župnišč. Oblasti so upornike kaznovale na različne načine, od smrtne kazni do prisilnega dela na Ogrskem, mnogo upornikov pa je dobilo denarne kazni.

Graščino srečamo upodobljeno le na Vischerjevem zemljevidu iz leta 1678, zaman pa jo iščemo v njegovi topografiji. Predstavljena je kot grad na strmi kopi in vse kaže, da je upodobitev povsem fantazijska, saj je v starejših virih prebivališče dosledno označeno le kot stolp, dvor ali štok.

Rod širskih vitezov se pojavi sredi 14. stoletja, grad pa se sredi naslednjega stoletja izrecno omenja kot stolp – »turn«. Današnja graščina v istoimenskem naselju je verjetno naslednica prvotnega gradu. Njena lokacija na nizki vzpetini je povsem novoveška, tako da je vprašanje lokacijske kontinuitete sporno. Na zemljevidu je Vischer upodobil objekt, ki kaže vse značilnosti srednjeveškega gradu: utrjeno stanovanjski stolp. Zelo verjetno je, da je narisal prvotni širski grad.

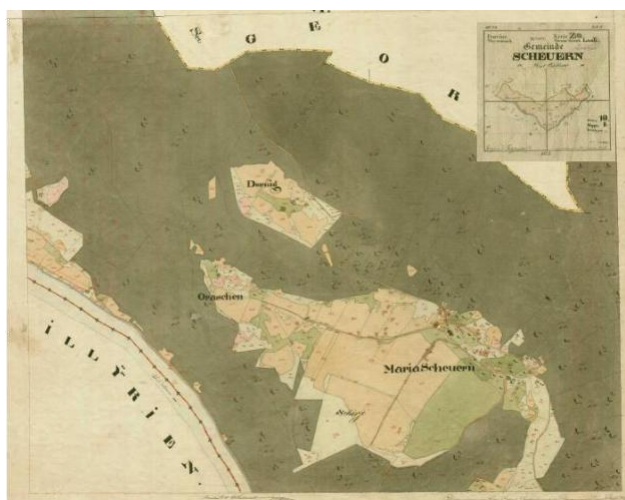
Slika 8: Vischerjeva upodobitev dvorca. (Vir: Stopar I., 1972, str. 53)

Na zemljevidu Slovenija na vojaškem zemljevidu med letoma 1763-1787 je kraj zapisan kot Schire.

Slika 9: Jožefinski vojaški zemljevid. (Josephinische Landesaufnahme 1763-1787 für das Gebiet der Republik Slowenien. Landesbeschreibung. 2. Band, 1996)

Slika 10: Širje na franciscejskem katastru iz leta 1825. <http://sigov3.sigov.si/cgi-bin/htqlcgi/arhiv/>

Nadaljnji lastniki imenja in graščine so bili Adam Asch in Rosina pl. Egkh, za njim Karel baron pl. Egkh, ki je imenje 1663 izročil Andreju Koprivi. Po 1680 je v njegovi posesti rodovina Curti, 1726 so dvor z 21 kmetijami posedovali Strassbergerji, 1730 Antonija Robida, 1750 M. A. pl. Renzenberg, potlej J. Smole, 1786 L. pl. Steinberg, 1799 M. Pöhm, 1802 Franc Rath, ki je povezal imenje z Weichselbergerjevim dvorom v Laškem, stavbo pa prodal Janezu Krammerju, Širski Janez imenovanemu. Konec 19. stoletja je lastnik Albert Dommes. Leta 1897 je grad docela uničil požar. Leta 1908 sta kot lastnika zavedena A. Dermely in A. Hauptmann. Pred prvo svetovno vojno ga je imel v posesti upokojeni avstrijski feldmaršal Julij Hornigg. Pred drugo svetovno vojno je Širje imel lekarnar Janko Koritsky iz Ljubljane, ki ga je povsem obnovil. Po letu 1945 je bil v gradu sedež Kmetijske zadruge in ekonomije, ki so jo po nekaj letih opustili.

Lastniki posestva so bili nekdanj Širski, in Andrej Kopriva, ki je umrl leta 1680. Po njegovi smrti je bil zastavni imetnik Peter Martir Curti, za njim pa leta 1703 njegova sinova Leopold in Honori, barona Curti. Pozneje so imeli posestvo:

- 1730 Antonija Frančiška Robida
- 1750 Mihael Anton von Renzenberg
- do 1786 Jožef Smole
- od 5. januarja 1786 Leopold von Steinberg
- od 3. septembra 1799 Matija Pöhm
- s 5. marcem 1802 Franc Ksaver Rath, ki je posestvo Širje pripojil svojemu dvoru v Laškem. Stavbo širskega posestva je skupaj s pripadajočim zemljiščem prodal Janezu Kramerju, pozneje znanemu kot Širski Janez. V lasti njegovih potomcev je še zdaj (Orožen, 2009, str. 296–299).

Občina Širje je 10. marca 1810 naslovila prošnjo za ponovno zasedbo lokalije Širje. Franc Ksaver Rath, lastnik posestva Širje, je ob takratnih uradnih pogajanjih 17. septembra 1810 izjavil, da je za kritje 90-ih maš, ki jih je utemeljil bivši posestnik Širja Jožef Smole za sebe in za Jožefa Megušarja in ki jih daje letno brati širsko posestvo in posebej cerkvi, kjer se berejo te maše, za paramente in razsvetljava kot tudi za mežnarja dolžan dati skupno 5 goldinarjev. Na podlagi dovoljenja C.K. gubernija z dne 8. avgusta 1910, št. 14922, odstopa vsakokratnemu širskemu kuratu od širskih zemljišč en oral njiv, 300 sežnjev za župniščno stavbišče in za kuhinjski vrt, nato iz širskih dominikalnih pašnikov toliko skupne paše, kolikor je treba za rejo ene krave. Letno je dodal toliko bukovih dreves, kolikor je potrebnih za drva za kurata. Vendar količina drv ne sme presegati 20 dunajskih sežnjev v obliki 30 colskih cepank. S tem je kurat oproščen davkov, lavdemijev in desetih, pridružuje pa si vrhovno pravico nad zemljišči. Vsakokratni širski kurat pa mora opraviti omenjenih 90 maš in cerkvi izročiti znesek 5 goldinarjev. Bukova drevesa, ki jih bo odkazalo posestvo, mora kurat na lastne stroške posekati, razsekati in spraviti v župnišče. Širsko posestvo je s tem odvezano kakršne koli nadaljnje ustanovne obveznosti. Ta izjava je bila sprejeta z listino 18. marca 1812, v štajerski deželni deski pa vpisana v listinsko knjigo Zv. 3, fol. 522, 2. avgusta 1811. Imenovanje lokalije Širje v faro je bilo odobreno pod pogojem, da štajerski verski sklad ne nosi nobenih novih bremen. Župnišče so zgradili šele leta 1815. Prvi tukajšnji kurat je stanoval v posestni stavbi Širje. Že leta 1803 je lastnik Franc Rath izjavil, da je pripravljen kuratu nuditi brezplačno stanovanje v širskem dvoru (Orožen, 2009, str. 296 – 299).

3. PRAKTIČNI DEL

3.1 Dvorec Širje v legendah in mitih

Janko Orožen v svojem delu »Gradovi in graščine v narodnem izročilu. I.- Gradovi in graščine ob Savinji, Sotli in Savi« v povezavi s Širjem omenja Razbojnikovo graščino in Podzemeljski hodnik (Orožen, 1936).

1. Razbojnikova graščina (str. 238).

Pol ure severno nad Zidanim Mostom je lepa planota, kjer stoji majhna graščina Širje. V davnih dneh se je nahajal na tem mestu razbojniški grad. Imel je uro hoda dolg podzemeljski hodnik, ki je služil razbojnikom za skrivališče.

Blizu gradu je bil mlin, kjer še zdaj rado straši.

Razbojniški rod pa se je poboljšal in zadnji član je zgradil radi odpuščanja storjenih pregreh Mariji na čast lepo cerkev, ki je dandanes župna cerkev. Po njej se kraj imenuje Marija Širje.

Na našem ogledu, smo seveda želele izvedeti, ali mlin še stoji. Žal ga ni več, so samo še komaj opazne sledi podrtih kamnitih sten, ki spominjajo na kup kamenja, ki ga prerašča grmovje.

Slika 11: Prostor za drevesom, kjer naj bi nekoč stal mlin (Lasten vir.)

2. Podzemeljski hodnik (str. 239)

Ljudje pripovedujejo, da vodi izpod širskega gradu do Rimskih Toplic podzemeljski hodnik, ki je v zvezi z velikim predorom, čigar vhod je dobro viden pod Lokovškim hribom na pol pota ob cesti Zidani Most – Rimske Toplice.

Kdor je šel doslej noter, tisti ni nikdar več prišel ven.

Poleg same stavbe in njene zgodovine, nas je najbolj pritegnil prav skriti rov, ki naj bi služil razbojnikom za tihotapljenje in skrivanje.

Vhod v rov se nahaja ob sami stavbi dvorca. Odprtina naj bi bila še pred nekaj desetletji segala približno dva metra v notranjost. Kjer naj bi bil vhod v tunel/rov do Rimskih, je stala kapela. Nekdo naj bi že prej raziskoval ta tunel in ga tudi začel kopati, vendar ga je zasulo, zato so kasneje njegovo odprtino pozidali.

Slika 12: Vhod v rov pri dvorcu. (Lasten vir.)

Orožen govori tudi o vhodu iz druge strani, ki naj bi se nahajal pod Lokovškim hribom. Hriba s tem imenom v okolici ni, obstaja pa kraj Lukovica, zato menimo, da gre za isti kraj. Po pomoč smo se obrnile h gospodu Alfonzu Šmercu, ki naj bi o rovu imel več informacij. Gospod nam je na terenu v kraju Planina nad Rimskimi Toplicami pokazal vhod v domnevno jamo, skozi katero naj bi bil speljan rov do Širja po bližnjem hribu Grmada, in nam povedal vaške govorice in druge zanimivosti, ki jih je slišal že v svoji mladosti. *»Hrib grmada se imenuje še iz časov, ko naj bi na tem hribu sežigali čarovnice, torej tiste ženske, ki so si upale kaj reči in podati svoje mnenje. Vse to so delali na skrivaj, zato se jim je verjetno zdel ta kraj za rov idealen, da ga ne bi drugi odkrili.«* (Intervju Alfonz Mihevc, 2020).

Preden je bila speljana pot med Rimskimi Toplicami in Zidanim Mostom ob reki Savinji, je med krajema potekala pot, (kjer je danes gozdna pot) ki je bila zgrajena v času Rimljanov. *»Tu so se prevažale kočije s samimi dragocenostmi, torej zlatniki, srebrniki, dragulji itd. Tu notri so bili roparji, v tistem času so po pripovedovanju bili v Širju graščaki malopridneži, torej po domače "barabe" in so hodili krast bogatije iz kočij.«* (Intervju Alfonz Mihevc, 2020).

Ko smo ga povprašale po Lokovškem hribu, je g. Alfonz odgovoril, da je čisto verjetno, *»da se je ta hrib tudi imenoval Lokovški hrib zaradi vasi Lokovce«*.

Gospod Alfonz se je dogovoril za srečanje z gospodom Avgustom Aškercem (pranečakom pesnika Antona Aškercarja). Z njim smo se srečale na Aškerčevini, domu pesnika Antona Aškercarja.

Povedal nam je sledeče: *»Kakšne pripovedke, ki sta mi pripovedovala starša in ki sem jih od drugod slišal, sem si še zapomnil, saj je mamina teta bila tudi lastnica tega gradu nekaj časa. Rov naj bi bil iz Širja, torej ta povezava naj bi bila povezana z Rimskimi Termami. Tu naj bi bilo več rovov.«*

V spomin se mu je vtisnila pripoved o pripetljaju s psom: *»V to jamo naj bi po pripovedovanju padel pes in ker je jama bila globoka, pregloboka da bi se pes lahko sam rešil iz nje, je lastnik pohitel domov iskat pomoč, vendar ga je pes prehitel in prišel domov pred njim, zato se predvideva - izhod mora nekje biti.«* (Intervju Avgust Aškerc, 2020).

Predlagale smo, da bi poskusili priti v rov in jamo raziskati. G. Avgust je odvrnil, da je bila odprtina pred leti velika 1,5 metra, daj pa njena zunanost meri le še pol metra. Krči se, ker ob njo pritiska skala. *»To jamo je ustvarila narava, vendar jo je obdelal človek. Jama je bila naseljena, ker so tu prebivali roparji, kateri so ustavljali ljudi na rimski cesti in jih pregledali, če nosijo s sabo kaj dragocenega, da so jih potem lahko izropali. Ta rov je bil tudi obramba pred raznoraznimi turškimi vpadi in zatem kmečki upori. Zato je služila predvsem za skrivališče v tistem času. Drugače pa tudi za čas, ko je razsajala kuga, je bilo notri njihovo zavetišče.«* (Intervju Avgust Aškerc, 2020).

»Govorice o starih časih so bile, da naj bi tisti rov bila hladilnica, ampak mogoče predvsem za krinko, da ne bi izvedeli za podzemeljski rov oz. hodnik, ki je bil tam v tistem času. Ampak tudi to mora včasih ostati skrivnost in uganka in tega je v našem kraju zelo veliko. To pomeni, da se še v kraju marsikaj lahko skriva in je treba marsikaj še neraziskanega raziskati.« (Intervju Avgust Aškerc, 2020).

Pove nam, da je pred leti že sam poskušal raziskati njeno globino in *»spustil do globine 30 m, ampak nisem imel daljše vrvi, zato nisem vztrajal naprej. Jama na Grmadi so že raziskovali jamarji in ugotovili, da je precej velika in da ima verjetno več izhodov.«* (Intervju Avgust Aškerc, 2020).

Miti in legende o tunelu, ki naj bi peljal iz Širja vse do Rimskih Toplic, nam ni dal miru, zato smo odšle Po ogledu smo se zapeljali do Aškerčevine, kjer nam je gospod Aškerc povedal še več na splošno o tej jami in še več o zgodovini dvorca in Rimskih Toplic. Pogovor z njima smo posnele in intervju tudi zapisale v nadaljevanju. Hrib Grmada smo fotografirale, prav tako rov in nas ob njem.

Slika 13: Vhod v jamo. (Lasten vir.)

3.2 Graščina danes

V Širju se nahaja manjši podeželski dvorec z izvorom v 14. stoletju. Do danes je bil večkrat prezidan in obnovljen, a je ohranil videz renesančnega dvorca. V prostoru predstavlja pomembno dominantno in je uvrščen v register kulturne dediščine (EŠD 14853). V njem so bila do nedavnega stanovanja, a je zaradi poškodb neprimeren za bivanje in v večini opuščen (Hudej, 2016).

Ko smo prišle bližje stavbi, je bilo jasno, da je dvorec potreben prenove, tako vsebinske kot materialne. Večinski lastnik, Občina Laško, in zasebni lastnik dela dvorca, so na strehi objekta opravili vzdrževalna dela in tako upočasnili nastajanje škode na stavbi, vendar je bilo to vse. Občina Laško ima sicer izdelano razvojno strategijo regije, vendar ni opredeljenih nobenih konkretnih posegov, ki bi omogočili ohranitev ali celo nadgradnjo objekta.

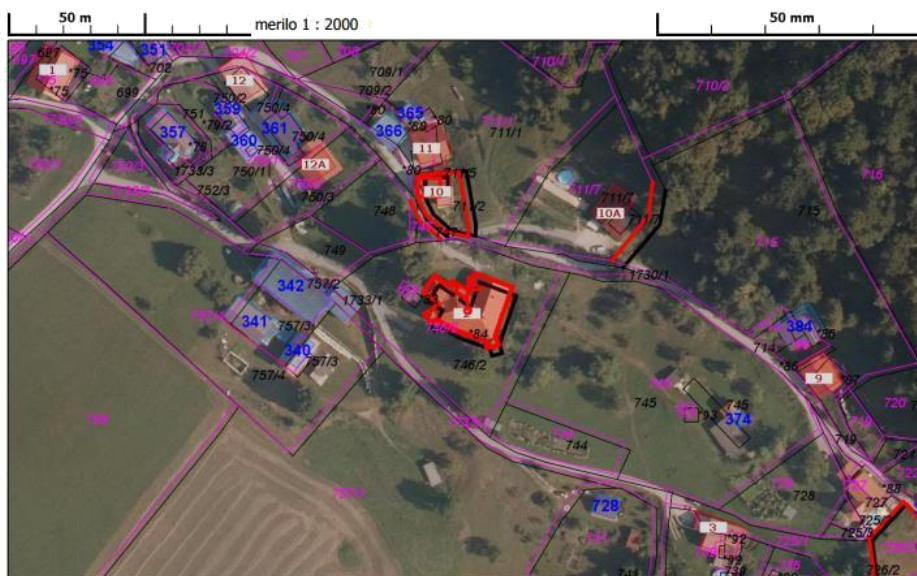
Slika 14: Zamenjana streha na dvorcu. (Lasten vir.)

Dvorec Širje, s številko stavbe 1860-373, se nahaja na parceli številka *84 (k.o. 1860 Širje) s pripadajočimi parcelami 746/2, 745, 744. Na parceli 745 stoji nedokončan objekt (*93). Izbrane parcele so v lasti trenutnih lastnikov dvorca - Občine Laško in zasebnega solastnika.

POROČILO O STAVBI

občina:
LASKO
naselje:
ŠIRJE

katastrska občina:
1860-SIRJE
številka stavbe znotraj KO:
373

Seznam hišnih števil in št. prebivalcev:

Naselje	Ulica	Hišna št.	Pošta	Št. stalnih preb.	Št. začasnih. preb.
ŠIRJE	ŠIRJE	2	1432 Zidani Most	1	0

Splošni podatki o stavbi:

SID:	25373260	Število delov stavbe:	12
Št. stavbe znotraj KO:	373	Temeljenje:	
Število etaž:	3	Nosilna konstrukcija:	kombinacija različnih materialov
Št. pritlične etaže:	1	Dvigalo:	
Leto izgradnje:	1890	Leto obnove strehe:	2002
Tip stavbe:	samostojna	Leto obnove fasade:	2002
Dejanska raba:	STANOVANJSKA	Katastrski vpis:	Da
Grafična površina oboda stavbe (m²):	551,0		

Slika 15: Poročilo o stavbi (Vir: Občina Laško)

Graščina je docela predelana enonadstropna stavba z zelo razgibanim tlorisom, katere prednjo (južno) fasado flankirata pravokotna stolpiča. Le obok v pritličju kleti priča, da gre za starejšo zasnovo. Svojo končno podobo je stavba dobila v podobi renesančnega podeželskega dvorca in takšen stoji še danes (Hudej, 2016).

V razvoju stavbe lahko iz virov izpostavimo tri okvirne razvojne faze.

- Sprva se ga omenja kot srednjeveški stolp.
- Kasneje mu dodajo nove trakte in stranske stolpe.
- V zadnji fazi fasade stavbo oblikovno poenotijo in ji dodajo značilne obrobe, delilne stenske in strešne zidce ter ji prizidajo severni trakt.

O razvoju stavbe Stopar (Stopar, 1983, str. 502; 1992, str. 141-142; Stopar, 1972, str. 53) zapiše, da je najstarejši del zasnove stolpasta stavba z banjasto obokanim pritličjem, ki je obzidana s štirimi enonadstropnimi novejšimi trakti, ki tvorijo majhno notranje dvorišče, sprednje pročelje pa je poudarjeno z dvema vogalnima stolpoma. Znotraj tega stolpa je v višini okoli 2,5 m iznad tal ohranjen v zahodni steni zazidan portal. Vse okenske in vratne odprtine na stavbi so prezidane, utilitarno poenostavljene, brez profilov oz. historičnih, časovno opredeljivih sestavin. Tudi stropi so - razen v omenjeni kleti - povsod ravni. Ohranjeno je še srednjeveško jedro z zazidanim gotskim portalom v prvem nadstropju.

Slika 16: Zunanost graščine danes. (Lasten vir.)

V konservatorskem programu prenove (2008, str. 5) prav tako zapišejo, da je „najstarejši del stavbe viden v severovzhodnem delu, kjer je v kletni etaži banjasto obokan prostor, ki ima v zahodni steni, tik pod obokom, starejšo, zazidano vhodno odprtino. Verjetno gre za prvoten vhod v srednjeveški stolp, ki ga danes zakriva novejši dozidek južnega trakta na njegovi severni stranici. Zasnova dvorca s stolpi je renesančna, del severnega trakta pa je bil dozidan v poznem 19. stoletju.

3.3 Obstoječe stanje

Dvorec je nadstropna stavba z nepravilnim razgibanim tlorisom v obliki črke L. Z glavno fasado je obrnjen na jug - jugozahod. Na obeh straneh pročelja jo objemata stolpiča s piramidastima strehama. Na zahodni strani je večji, dominanten stolp kvadratnega tlorisa v treh etažah. Streha je dvokapna in se prilagaja razgibanemu tlorisu. Dvorec ima tri etaže: pritličje, ki je na severni strani na pol vkopano, nadstropje ter mansardo.

Slika 17: Tloris stavbe. (Konzervatorski program prenove, 2008, str. 4)

3.3.1 Umestitev v prostor in okolico

Slika 18: Pogled na dvorec ob vstopu na planoto. (Lasten vir.)

Dvorec stoji na severozahodnem delu obravnavanih parcel. Njegova izpostavljena umestitev v prostor povečuje njegov pomen v prostoru. Ker kmetijska zemljišča na južni strani niso bila nikoli pozidana, ostaja dobro viden ob vstopu na planoto. Ker je vpet v nagnjen teren, je pritličje delno vkopano. Zato je dostop možen z dveh nivojev terena. Južni, reprezentančni vhod na glavnem pročelju vodi v pritličje. Do severnega servisnega vhoda vodi asfaltirana cesta. Ta vhod vodi v prvo nadstropje (Konzervatorski program prenove, 2008, str.).

Dvorec z zahodne, severne in južne strani obdajajo drevesa večjih dimenzij, predvsem lipe in iglavci (smreka, bor, cipresi). Na vzhodni in južni strani se nahaja sadovnjak, ki prehaja v travnik. Površine okoli dvorca v terasah prekriva trava. Pred desnim stolpičem na jugovzhodu dvorca izstopa velika lipa.

3.3.2 Zunanost dvorca

Slika 19: Zunanost dvorca, kjer so vidna okna. (Lasten vir.)

Objekt kaže enotno zunanjo podobo. Vsi zidovi so grobo ometani, okoli vseh oken in vrat so v enakem videzu izdelane obrobe iz ometa. Med etažami so v gladkem zaribanem ometu izvedeni delilni zidci, ki nakazujejo etažnost. V celotnem obsegu strehe je na vrhu fasade izdelana profilirana obroba. V višini podstrešne etaže so v osi oken postavljene dvojne prezračevalne line.

Okenske odprtine in stavbno pohištvo so relativno velikih dimenzij in poenotene znotraj etaže. Oknom v pritličju je skupno, da imajo na zunanji strani okenske odprtine v steno vdelane kovane železne rešetke v obliki diagonalno rotirane kvadratne mreže. Okna v etaži nimajo rešetak. Vsa okna so dvokrilna, v škatlast okvir vpeta dvojna okna. Vhodna vrata na južni fasadi imajo na vrhu plosko polkrožno zaključen preprost kamnit portal. V luneti je delno ohranjena dekorativna kovana mreža. Na notranjih stranicah stolpičev (stranici, ki gledata proti južnemu vhodu v dvorec) sta proti vrhu fasade ohranjeni ploskvi v gladkem ometu, kjer sta v preteklosti bili najverjetneje naslikani sončni uri. Poslikava je danes uničena, zato bi ju bilo potrebno restavrirati (Konservatorski program prenove, 2008).

V okolici dvorca ni zaznati sledov, do kod je segala grajska posest. Jugoahodno od dvorca se nahaja večji hlev starejšega nastanka, ki ga je videti tudi na starejših slikovnih virih, vendar ni virov, kateri pomožni ali gospodarski objekti so posesti pripadali. Na upodobitvah dvorca in njegove zunanosti je videti stopnice, ki vodijo na vrt in obsežen sadovnjak. Vrt ni bil arhitekturno oblikovan in se je zlival z okoliškimi travniki (Hudej, 2016).

Slika 19: Hlev ob dvorcu. (Lasten vir.)

3.3.3 Notranjost objekta

V notranjosti sta bili za bivanje namenjeni prvi dve etaži. Podstrešje, z izjemo podstrešne sobe v stolpu na zahodni strani dvorca, ni urejeno. Razen banjasto obokane kleti iz 14. stoletja v notranjosti dvorca ni nobenih drugih arhitekturnih elementov večjega pomena.

Večina oken je novejšega nastanka, vendar so poškodovana do te mere, da bi jih bilo potrebno sanirati oziroma zamenjati. Ohranjenih je nekaj notranjih vrat, ki bi jih lahko obnovili ali po njihovem vzoru naredili nova.

Slika 20: Dnevni prostor v dvorcu. (Lasten vir.)

Objekt je elektrificiran, vendar je napeljava dotrajana, poškodovana in neuporabna. Večino električne napeljave, ki je bila nameščena, ko so v stavbi še bila stanovanja, je nekdo na silo odstranil, zato jih je potrebno načrtno namestiti na novo.

Objekt je priključen na vodovod, vendar je tudi ta napeljava dotrajana in ni na voljo pomsod v stavbi. Dvorec ni priključen na kanalizacijsko omrežje. Prejšnji stanovalci so nekatere odtočne in kanalizacijske cevi speljali kar skozi luknje, ki so jih naredili skozi zunanje zidove.

Slika 21: Notranjost dvorca. (Lasten vir.)

Poškodbe so vidne na fasadi in v notranjosti objekta, kjer so zaradi zamakanja vidne luknje skozi stropne konstrukcije. Zaradi uničenih oken lahko voda in listje nemoteno vdirata v objekt, ki je zato še dodatno ogrožen. Vidne so poškodbe na parketu in stenah.

V stavbi je lociranih 8 stanovanjskih enot ter podstrešje, ki skupaj merijo $923,8 \text{ m}^2$ neto tlorisne površine in imajo $721,2 \text{ m}^2$ uporabne površine.

Splošni podatki o vseh delih stavbe:

Št. dela st.	Št. stanov.	Upor. pov.	Neto tloris. pov.	Št. nepremičnine	Vrednost nep.	Dejanska raba
1	1	31,80	31,80	26149366	8.126 €	Nedokončano stanovanje v stavbi z več stanovanji
2	2	34,80	36,30	26149367	9.276 €	Nedokončano stanovanje v stavbi z več stanovanji
3	3	37,30	37,30	26149370	9.531 €	Nedokončano stanovanje v stavbi z več stanovanji
4	4	29,40	29,40	26149368	7.512 €	Nedokončano stanovanje v stavbi z več stanovanji
5	5	33,90	60,30	26149363	11.578 €	Stanovanje v večstanovanjski stavbi ali stanovanjsko poslovni stavbi
6	6	73,70	73,70	26149371	17.686 €	Nedokončano stanovanje v stavbi z več stanovanji
7	7	111,70	281,40	26149369	35.789 €	Stanovanje v večstanovanjski stavbi ali stanovanjsko poslovni stavbi
8	8	27,80	27,80	26149364	7.104 €	Nedokončano stanovanje v stavbi z več stanovanji
9	9	231,80	231,80	26149372	6.211 €	Podstrešje
10	0	80,50	80,50	26149373	-	Stopnišče, hodnik
11	0	4,50	4,50	26149365	-	Ostali prostori stanovanja
12	0	24,00	29,00	26149374	-	Stopnišče, hodnik
SKUPAJ:		721.20 m2	923.80 m2		112.812 €	

Slika 22: Splošni podatki o vseh delih stavbe. (Občina Laško)

3.3.4 Konstrukcija

Ob ogledu objekta je na mestih, kjer je meteorna voda poškodovala fasado, videti uporabljena gradiva in način gradnje. Vsi stolpi in južni del so v veliki meri zgrajeni iz kamnov nepravilnih oblik, med katerimi je ponekod opaziti kose polne opeke, ki so bili najverjetneje uporabljeni za sanacijo poškodb. Ob ogledu podstrešja je vidno, da so stolpiči zgrajeni iz polne opeke, medtem ko je glavni stolp kamnit. Novejši prizidek na severu je zgrajen iz polne opeke.

Stropne konstrukcije med etažami so zaradi zamakanja dotrajane strehe poškodovane in ponekod zevajo luknje v spodnjo etažo. Na teh mestih je videti, da je konstrukcija sestavljena iz lesenih tramov, ki tečejo čez krajši razpon prostora. Ob izmerah in primerjavi zunanjih in notranjih dimenzij objekta je razbrati, da so stene v vsaki etaži nekoliko tanjše - torej so prostori večji. Konstrukcije so poškodovane in jih je potrebno zamenjati (Konservatorski program prenove, 2008).

Slika 23: Uničena fasada, ki razkriva način gradnje. (Lasten vir.)

Slika 24: Na novo položena kritina in oblika strehe. (Lasten vir.)

Streha je razgibana strma dvokapnica, pokrita z zareznikom opečne barve. Naklon strehe je 40° . V letih 2005-2007 je bila strešna kritina v celoti zamenjana, ostrešje pa sanirano oziroma zamenjano, kjer je to bilo potrebno, in je v dobrem stanju. Ostrešje je oblikovano trapezno.

Že ob prvem pogledu na dvorec opazimo, da dvorec nima le enega lastnika. Medtem, ko na eni strani propada, ima na drugi rumeno fasado in rdeče pobarvan hišni podstavek. V tem delu dvorca živi g. Štefan Tomažin, ki je bil v času našega sprehoda po dvorcu doma in nas je z veseljem sprejel in k naši zgodbi o dvorcu dodal nove informacije, ki je nismo vedele.

Slika 25: Različni fasadi na dvorcu (Lasten vir.)

3.4 Intervjuji

3.4.1 Intervju z go. Gelo Šmerc

Gospa je v graščini z družino živela med letoma 1962 in 1970. Spominja se, da je v graščini živelo 6 velikih družin. Spomni se, da ji je mama pripovedovala, kako je bilo včasih, ko je bil okoli graščine urejen velik park s klopami. Vse sobe so se ji zdele lepo urejene, v stolpu naj bi bila tudi sončna ura. Leta 1954 so v stanovanja napeljali elektriko, kasneje še vodovod. Leta 1964 so skozi Širje uredili cesto. V kraju se je takrat dogajalo veliko več. Bilo je tudi več ljudi, tudi družin z otroki. Za praznike so pripravljali veselice. Tako so vsako leto za otroke pripravili miklavževanje, spomni se tudi veselice ob napeljani elektriki v dvorec.

Stavba je imela upravnika, ki je skrbel za stavbo. Med upravniki je bil tudi oče stanovalca dvorca Štefana. O njem je povedala, da je bil zelo skrben, a strog upravnik. Ker je skrbel tudi za travnike in njive ob dvorcu je, da bi onemogočil posameznike, ki so namesto po cesti ubrali bližnjico čez posest, napeljal bodočo žico.

Žal ji je, da občina ni našla dovolj sredstev takrat, ko bi dvorec še lahko rešili pred propadom, niti ni pokazala interesa za iskanje druge rešitve.

Njen vnuk Niko nas je pospremil do dvorca. Pokazal je, kje je stal mlin in nam razkazal notranjost dvorca. Zaupal nam je, da je pred leti nastala pobuda mlajših prebivalcev kraja, da bi se v dvorcu uredila soba, kjer bi mladi lahko aktivno preživljali svoj prosti čas in se družili. Ideja zaradi pomanjkanja časa ni zaživela.

3.4.2 Intervju z g. Štefanom Tomažinom

Gospod Tomažin v dvorcu živi. Ker nismo imele njegovega kontakta, nismo vedele, ali bo ob našem obisku dvorca doma. Imele smo srečo. Odprl nam je vrata svojega doma ter nas čisto spontano povabil na klepet.

Vprašale smo ga, če nas je opazil, kako se smukamo okoli stavbe in ali smo mu bile sumljive.

Odgovoril je, da večkrat pride kdo pogledat, iz firbca.

Štefan je prvič živel v dvorcu že leta 1954, priselil se je iz Novega mesta. Očetu so službo v Širju dodelili. Bil je upravnik kmetijske zadruga. Imel je farmo prašičev in 18 glav živine. Upravnik v stavbi

je skrbel za košnjo travnikov, oranje njiv in za žetev. Želi so na roke, s koso. Če ni bilo časa prej, tudi ponoči, ob mesečevi svetlobi.

Nato so se preselili v Veliko Širje, oče pa je zamenjal službo. Štefan se je v dvorec vrnil okoli leta 1980. Takrat je bilo tu polno strank. Bila je stanovanjska skupnost, 6 družin oziroma 6 stanovanj. »Danes pa sem sam, kot kralj na Betajnovi«. Del stavbe, v katerem živi, je odkupil od občine: »Zanj skrbim, ostalo pa propada«.

Starejši so pomrli, njihovi otroci so se odselili.

V času Jugoslavije je bilo tukaj »vrhunsko«. Dvorec je imel v lasti lekarnar iz Ljubljane kot lovski dvorec. Imel je ženo, ki je skrbel za dvorec, sam pa je prihajal za vikende na lov in prirejal veselice. V stolpu je imel lovsko sobo, ki jo je kasneje odkupil g. Dornik iz Šavne Peči.

Ta lovska soba bi naj bila neprecenljiva. Na lesen opaž naj bi grofica Bohinc naslikala motive iz Širja. Ko se je enkrat pogovarjal z njim, mu je g. Dornik omenil, da so mu za samo eno njeno sliko ponujali denar v vrednosti novega mercedesa. »Omara iz češnjevega lesa je stara več kot 100 let in izgleda, kot bi jo mizar včeraj naredil.« G. Dornik naj bi plačal za sobo 70.000 mark.

Tudi sam je bil, ko je slišal za projekt postavitve zvezdarne nad idejo navdušen. Vendar pravi, da je vse zelo kmalu padlo v vodo. »Račun za obnovo ali sanacijo dvorca naj bi bil okoli milijon evrov in občina je takoj dvignila roke od projekta.«

Dvorec naj bi bil požgan, vendar nihče ne ve, kdaj. Lastniki so ves čas nekaj prenavljali.

Okrog dvorca naj bi bil park, ki se dobro vidi na slikah grofice. Tam se najbolj vidi, kako je izgledala pokrajina okoli dvorca.

Štefan ima današnje ruševine mlina v drugem spominu. »Od mlina dalje je bila steza do klopc, kjer naj bi takrat gospodinje brale knjige, se poleti hladile ...«.

Ko smo ga povprašale za rov, se je spomnil dveh gospa. Ena od njiju mu je povedala, da je bila njena stara mama leta 1918 zaposlena kot glavna kuharica. Ta grofica, pri kateri je delala, naj bi simpatizirala z Nemci. Med vojno je v kraj pribežala ženska z otrokom, katere mož je bil pri partizanih. Ostala je nekaj dni. Medtem so bili v dvorcu tudi nemški oficirji. Medtem ko jim je kuhala, naj bi slišala, kako so se ti oficirji med seboj po nemško pogovarjali, kako jo bodo poslali v taborišče. Tako ji je grofica povedala, da je v nevarnosti.

Pred rovom naj bi bila tisti čas kapela. Nek moški naj bi ta tunel raziskoval in tudi kopal v njem, ko ga je zasulo. Rov so, da bi preprečili še kakšno smrt, zasuli.

O preteklih dogodkih se v kraju premalo ve. Večina Širjanov, ki danes žive tukaj, se je v kraj priselila in zgodovine ne poznajo.

V dnevnem prostoru dvorca je bila nekoč knjižnica. Spomni se debelih knjig, ovitih v usnje, v predalih pa slik, slikanih na steklo.

V stolpu so bile narisane velike freske, ki pa so obledele. Okvirji so ostali. Naslikala naj bi jih grofica še pred I. svetovno vojno.

Po II. svetovni vojni, so bile v dvorcu večkrat veselice. G. Štefan se spomni veselice ob priklopu dvorca na električno omrežje.

Predlog naj bi bil tudi, da bi tu postal Center šolskih in občolskih dejavnosti. V stolpu naj bi uredili sobe, v okolici pa označili pohodne poti in organizirali različne aktivnosti.

3.4.3 Obisk go. Dornik

Kot smo že omenile, je bila v dvorcu opremljena lovska soba. Kupil jo je, danes žal že pokojni g. Dornik. Kontaktirale smo gospo. Dornik, njegovo snaho, če se lahko oglasimo.

Čeprav je lovska soba danes spremenjena v dnevno sobo, smo bile nad videnim res navdušene. Nikoli si nismo mogle predstavljati, da je človeška roka zmožna takšnih mojstrov.

Poleg opaža, na katerem so narisane slike, je lovska soba imela še omaro, ogledalo, uro, manjšo mizico ter veliko jedilno mizo in stole. Vse kar smo lahko videle je bilo v originalnem stanju, zamenjali so le noge na stoli.

Prav fotografije teh slik je g. Jevšenak uporabil na koledarju svojega astronomskega društva za leto 2011.

Slike predstavljajo Širje z okolico v štirih letnih časih.

Slika 26: Slike pokrajine, ki jih je naslikala grofica Bohinc.

3.4.4 Zvezdarna Širje

Pred skoraj dvajsetimi leti je na dvorec postal pozoren g. Ludvik Jevšenak, ugleden poznavalec področja astronomije, ki je v sosednjem kraju zidal vikend. Gospod je za potrebe ureditve prve ljudske zvezdarne v Sloveniji ustanovil celo Astronomsko-naravoslovno društvo Graščine Širje, katerega predsednik je še danes. Z njim smo se pogovarjale po telefonu, saj gospod živi v Ljubljani in kot sam pravi »je že v letih in ne preveč dobrega zdravja«.

Telefonski intervju z g. Ludvikom Jevšenakom (15. 1. 2020)

Kdaj ste prvič slišali za dvorec v Širju? Kdo vam ga je omenil?

»Torej za dvorec v Širju sem slišal, ko sem si z ženo zidal hišo v Suhadolu. Imela sva nekega pomočnika iz Širja in nama je mimogrede omenil nek stari dvorec, ki že propada. Kmalu sem si ga šel ogledat. Na občini so se želeli dvorca rešiti, zato so ga prodajali, takrat za 50.000 nemških mark. Imel sem prijatelja iz Nemčije in mu dvorec omenil. Ko ga je videl, se je nad njim takoj navdušil in ga bil pripravljen kupiti z gotovino. Denar je zaupal meni, naj uredim zadevo. Ko je bila kupčija že skoraj sklenjena, se je vmešala prijateljeva žena, po rodu Madžarka, ki ni bila nad nakupom nič kaj navdušena, saj ni želela biti v takšnih hribih. In tako je kupčija propadla. Odločil sem se, da bom sam kupil ta dvorec, saj ni bil predrag.«

Vi izhajate predvsem iz astronomije, nas pa zanima, kako ste lahko povezali stavbo z astronomijo?

V tem sem videl idealno povezanost med starim dvorcem, ki bi se ga dalo obnoviti v neke astronomske namene npr. v Ljudsko zvezdarno Slovenije, ki jo imajo vsi narodi samo mi ne. Nam najbližja je v Avstriji.

Je nakup dvorca uspel, kaj se je zgodilo?

Ko sem prišel na pogovore k tedanjemu županu, sem mu predlagal odkup dvorca, s čimer se je župan takoj strinjal. Nasproti sem mu stopil s predlogom o ureditvi zvezdarne, kar je tudi podprl. A občina ni želela niti slišati, da bi projekt kakorkoli finančno podprla, želela se je le znebiti stavbe, ki ji je bila le v breme. Tega finančno seveda nisem bil sposoben urediti. Stavba je bila že takrat v zelo slabem stanju. K sodelovanju sem povabil razne inženirje, ki pa so v stavbi videli preveč napak, da bi se jih, po njihovem mnenju dalo, za zmerno ceno odpraviti. Občina je potem, mislim da leta 2005 ali 2006, na lastne stroške prekrila streho, ki je že pošteno zamakala.

Zakaj menite, da občina ni želela sodelovati pri vašem projektu?

Mislím, da je bil največji problem denar. Občina je najprej to podprl, nato je vse to propadlo, tudi zamisel. Dobili smo tudi ključe prostorov in hoteli že začeti z amaterskimi tečaji, ampak to se ni uresničilo. Hotel sem postaviti prvo Zvezdarno, kjer bi lahko z novejšimi teleskopi ne s takšnimi, ki si jih lahko privošči posameznik, opazovali zvezde pod strokovnim vodstvom. Ampak zaradi stroškov, ki bi nastali pri projektu, to ni bilo izvedeno.

Do mene je pristopila študentka arhitekture, ki je za svojo diplomsko nalogo želela pripraviti idejno zasnovo zvezdarne. Njene pomoči sem bil zelo vesel. Dal sem ji vso razpoložljivo dokumentacijo, prav tako g. Picej na občini Laško. Skupaj nisva nič načrtovala, kar so bili načrti stolpa in tako naprej se je ona sama domislila. Jaz sem želel postaviti teleskop oz. opazovalnico v stolp, ki že stoji. Pobrala je vse papirje in se nikoli več oglasila, niti njene diplomske nisem nikoli dobil od nje¹. In kot pričakovano iz tega nič ni bilo.

Leta so tekla, vmes sem se postaral in tudi zdravje mi ne služi več kot nekoč.

Ste finančno ali idejno podporo iskali tudi izven občinskih meja, med sodelavci ali prijatelji oziroma je kdo sam pristopil do vas?

Na seminarjih, kjer sem predaval ali se jih udeležil, sem vedno predlagal postavitev Zvezdarne v Širju, vendar nihče ni bil zadovoljen z lokacijo. Vsi so hoteli imeti lokacijo v Ljubljani, ker je tam več ljudi in študentov. Leta 2014 smo v Rimskih termah organizirali simpozij z naslovom Prispevek astronomije k razvoju človekove misli, ki smo ga želeli organizirati kot vsakoletni dogodek. Tudi to se ni zgodilo.

Nato je mojo idejo podprl nek upokojeni gospod iz Celja. Zamislili smo si predavanja za upokojence, ampak tudi da ideja ni bila potem več v igri. Menim, da je potrebno v domačem kraju najti človeka, ki bi poskusil to idejo oživiti. In iz tega bi lahko nastalo nekaj čudovitega, tudi za domačine.

Ste kdaj opazovali zvezde v Širju?

Prijatelj v Širju ima polno teleskopov, a ne znanja o astronomiji. Kadar sem pri njem, in če je nebo jasno, postaviva teleskop in opazujeva zvezde, jaz mu pa zraven še predavam.

Bi še za konec radi sami kaj dodali?

Če povzamem, gresta ideja obnove dvorca in zvezdarna perfektno skupaj, ampak samo z zavzetimi ljudmi. Ljudje se po navadi ustrašijo, da jim bo dvorec le v breme, kar je tudi res, ampak lahko je tudi adut. In tako sem ostal sam z domačini. Kraj se ne imenuje zastonj Širje, saj ko si na vrhu se ti razširi Južno obzorje. Ampak ni pomembno, če je samo južno, "ne sekirajte se, saj zvezde pridejo naokoli".

Torej moj namen je navdušiti ljudi, da bi se mogoče le našel kdo, ki bi naredil kaj iz tega.

---

¹ Me smo med brskanjem literature diplomsko nalogo odkrile. Ker si je v knjižnici ni bilo mogoče izposoditi z medknjižnično izposojjo, smo na internetu poiskale avtoričine kontaktne podatke in jo poklicale. Svojo diplomsko nalogo nam je z veseljem posredovala, me pa smo jo po elektronski pošti poslale v vpogled g. Jevšenaku.

Gospod Jevšenak, hvala za vaše odgovore in čas, ki ste nam ga namenili.

V veselje mi je bilo in upam, da Vaša raziskovalna naloga priključe kakšnega nadobudnega astronoma.

Morebitna obnova, prenova ali sprememba namembnosti objekta je tudi v medijih vzbudila pozornost.

Slika 27: Prispevek v Novem tedniku, 1. 2. 2008. (Vir: arhiv Štefana Tomažina)

Slika 28: Prispevek v časopisu Delo, 21. 10. 2005. (Vir. arhiv Štefana Tomažina)

4. ZAKLJUČEK

Verjamemo, da večina ljudi, ki živi v bližini dvorca KS Zidani Most, dvorec pozna ali pa je zanj vsaj že slišala. Pa vendar o njem ne veliko. Razlog je zagotovo ta, da je večina tu rojenih ljudi že umrla, priseljujejo se predvsem mladi od drugod, ki pa jih preteklost dvorca ne zanima, saj zanje nima nobene sentimentalne zgodbe in zgodbe, ki jih pripovedujejo starejši ljudje, so zanje res le zgodbe in nič več.

Dvorec je imel veliko lastnikov, najdlje se je zadržal v rodbini Scheyer, ki ga je tudi zgradila in po vsej verjetnosti, (saj nimamo nobenih drugih pisnih dokazov) v njem tudi živela kot v družinski hiši. Šele kasneje so izpričani pisni viri, da je kdo od rodbine Scheyer prejel v zakup ali pa kupil kakšno drugo nepremičnino ali posest. Do danes je dvorec menjal vsaj 17 nam znanih lastnikov. Verjamemo, da si je vsak od njih pridržal pravico, da je dvorec spreminjal glede na lastne želje, potrebe in finančne zmožnosti. Če dvorec ni bil veliko v uporabi, ga mogoče gradbeno niso spreminjali.

Prišle smo do zaključka, da dvorec ni bil gospodarsko ali kako drugače pomemben za tedanje lastnike. To sklepamo iz pisnih virov, katere posesti so vse še imeli v zakupu ali pa so bili lastniki. in glede na rodbine, ki so zelo znane in so imele veliko pod palcem, ne verjamemo, da bi veliko vlagale v dvorec. Včasih smo se celo vprašale, kaj neki je tako znana družina kupila ta dvorec. Je pa res, da med pomembnimi predstavniki te družine, imena lastnika v Širju nismo zasledile in o njen nismo našle nobenih podatkov. Dvorec je pričel propadati že za časa druge polovice prejšnjega stoletja. Kmetijske zadruge so imele v dvorcu stanovanja za družine, čeprav je imel dvorec ves čas upravnika.

Primarne literature o dvorcu je zelo malo. Ko smo si želele izposoditi urbarje v Arhivu Celje, smo ugotovile, da so le ti v Arhivu v Gradcu. Golec nam je s pregledom zgodovine Valvasorja naredil veliko uslugo. Kot povezava z rodbino Scheyer je v arhivih Republike Slovenije našel tudi listine, ki se nanašajo na preučevano rodbino. Pri iskanju smo imele največ težav pri iskanju literature. Kakršnekoli. Največ je o dvorcu pisal Stopar, ki pa se v svojih izdanjih ponavlja. Njegovi zapisi temeljijo na literaturi Hansa Pircheggerja in Orožnove Dekanije Tüffer. Dvorec omenjata tudi Schmutz (1880) in Janisch so (1878). Še največ težav smo imele z iskanjem informacij o dvorcu med časopisnimi članki in na splošno. Znani dogodki, povezani z dvorcem so redki. Veliko je različnih poimenovanj oziroma zapisov imena Širje in grofov Širskih.

Vzdrževanja dvorca s strani države po pričevanju skorajda ni bilo. V samostojni Sloveniji je lastnica dvorca postala Občina Laško, ki je večinska lastnica dvorca ostala vse do danes.

Na začetku raziskovalne naloge smo si zastavile cilj, da aktualne lastnike povprašamo, kakšni so njihovi načrti za prihodnost objekta, oziroma, kakšni so bili vzroki za opuščanje tudi nekaterih najbolj osnovnih popravil stavbe, ki so vodile k še hitrejšemu propadu. Na Občini smo dobile kontakt gospe, ki smo jo preko elektronske pošte prosile za sodelovanje. Prijazno nam je poslala osnovne zemljiško-knjižne izpiske ter literaturo g. Stoparja o dvorcu Širje. Ko smo jo nagovorile za kompetentnega

sogovornika v zvezi s rešitvijo ali sanacijo dvorca, je odgovorila, da je dvorec v solastništvu s fizično osebo. V preteklem letu so vodili izvršilni postopek za izselitev zadnjega uporabnika občinskega dela objekta. V tem letu želi Občina dokončno urediti lastniška razmerja v objektu in vpisati etažno lastnino namesto solastnine. Sledi postopek prodaje oz. izvedba projekta JZP. Katerega od obeh bo občina izbrala, bo odvisno od interesa na trgu. Občina pa objekta v bodoče zagotovo ne bo več uporabljala za namen bivalnih enot za socialno ogrožene.

5. LITERATURA

Avguštinčič, B. (2008). K zvezdam. *Novi tednik*, leto 63, št. 9 (1. 2. 2008)

Blaznik, P. in Mihelič, D. (1989). Historična topografija slovenske Štajerske in jugoslovanskega dela Koroške do leta 1500. Maribor. Založba Obzorja. Seznam Oblik imen v srednjeveških virih

Curk, J. (1959) Gradovi in graščine v Spodnji Savinjski dolini. V: Savinjski zbornik.

Curk, J. (1965). Nastanek in razvoj fevdalne arhitekture v Posavinju, Obsotelju in Posavju s posebnim ozirom na razvoj celjske grofijske posesti. Celjski zbornik.

Dvorec Širje. (2008). – EŠD 628 - Konservatorski program prenove, ZVKDS, OE Celje, julij 2008.

Golec, B. (2016). Valvasor, njegove korenine in potomstvo do danes. Založba ZRC, ZRC SAZU, Ljubljana.

Golec, B. (2015). Valvasorji, Med vzponom, Slavo in zatonom. Založba ZRC, ZRC SAZU, Ljubljana.

Hudej, A. (2016). zvezdarna Širje. idejna zasnova revitalizacije dvorca Širje. Diplomsko delo. Univerza v Ljubljani: Fakulteta za arhitekturo.

Jakič, I. (1997). Vsi slovenski gradovi. DZS.

Jakič, I. (1995). Gradovi, graščine in dvorci na Slovenskem. Radovljica: Didakta.

Koropec, J. (1985). Mi smo tu. Veliki punt na Slovenskem v letu 1635. Založba Obzorja Maribor.

Mihelič D. (1989) Seznam oblik krajevnih imen v srednjeveških virih. (Historična topografija Slovenije II.). Založba obzorja Maribor.

Orožen, I. (2009). Orožnova zgodovina dekanije Laško. Tiskarna Hren, Ljubljana

Orožen J. (1936). Gradovi in graščine v narodnem izročilu. I. Gradovi in graščine ob Savinji, Sotli in Savi. Celje.

Smole, M. (1982). Graščine na nekdanjem Kranjskem. Državna založba Slovenije, Ljubljana.

Stamejčič, D. (2005). Prva javna astronomska opazovalnica v graščini? *Delo* (21. 10. 2005).

Stopar, I. (1977). Razvoj srednjeveške grajske arhitekture na Slovenskem Štajerskem. Slovenska matica. Ljubljana.

Stopar, I. (1982). Gradovi, graščine in dvorci na slovenskem Štajerskem. Ljubljana : Filozofska fakulteta, Znanstveni inštitut.

- Stopar, I. (1986). Gradovi na Slovenskem. Cankarjeva založba.
- Stopar, I. (1986). Gradovi na Slovenskem. Cankarjeva Založba. Ljubljana.
- Stopar, I. (1992). Grajske stavbe v vzhodni Sloveniji Spodnja Savinjska dolina 3. knjiga. založba Park, Ljubljana.
- Stopar, I. (1993). Grajske stavbe v vzhodni Sloveniji. Med Kozjanskim in porečjem Save 5. knjiga. Viharnik. Ljubljana.
- Stopar, I. (2000). Grajske stavbe v osrednji Sloveniji. Dolenjska. Porečje Krke. 1. knjiga Viharnik, Ljubljana.
- Stopar, I. (2001). Grajske stavbe v osrednji Sloveniji.II. Dolenjska. Med Bogenšperkom in Mokricami. 2. knjiga. Viharnik, Ljubljana.
- Celska kronika »Kronika celjskih grofov. Spisal Ignac Orožen. Natisnil Julius Jeretin, Celje, 1854
- Orožen I. (1880). Das Bistum und die Diözese Lavant. 3.del
- Orožen I. (1880-1881). Das Bistum und die Diözese Lavant. 4.del
- Orožen I. (1884). Das Bistum und die Diözese Lavant. 5.del
- Orožen I. (1893). Das Bistum und die Diözese Lavant. 8.del
- Pirchegger, H. (1962). Die Untersteiermark in der Geschichte ihrer Herrschaften und Gülden, Städte und Märkte. Verlag R. Oldenbourg, München.
- Zahn, J. (1893). Ortsnamenbuch der Steiermark im Mittelalter. Wien
- Zahn, J. (1899) Steirische Miscellen. Zur Orts-und Culturgeschichte der Steiermark. Graz .
- Wernig, F. (11. 08. 1927). Na obisku pri dveh koroških duhovnikih, Slovenski gospodar, letnik 61, številka 32., (Dostopno na: <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-81ZIPZA2/?query=%27keywords%3dNa+obisku+pri+dveh+koro%C5%A1kih+duhovnikih%27&pageSize=25>)